

PERSONLIG INTEGRITET PÅ NÄTET

ANNIKA BERGSTRÖM

Information har blivit hårdvaluta i den digitala världen, och genom vår användning lämnar vi spår som samlas in, läggs ihop och eventuellt används i sammanhang som vi inte ens känner till. Med möjligheter att söka, kopiera, lagra, lägga ihop och distribuera innehåll på nätet blir frågor kring informationsinsamling, personlig integritet och säkerhetsinställningar allt mer aktuella. Lanseringen av fler och fler sociala nätverk bidrar till diskussionen om vad som är vettigt och lämpligt att lägga upp om sig själv och om andra. Oönskade bilder som medvetet publicerats som för att kränka har lett till upplopp och rättegångar. Hemligstämplad information som kommer i spridning gör att diskussionerna om den digitala säkerheten går heta.

Men oönskad användning av information och frågor om vad man bör och inte bör lämna ut om sig själv på nätet inbegriper inte enbart oro och negativa upplevelser. Det finns en inbyggd spänning mellan användarnas önskan att kommunicera och deras förståelse av, och förutsättningar för integriteten på den interaktiva webben. I den digitala världen samlas personliga data ofta in i utbyte mot någon belöning, till exempel gratisgåvor eller tillgång till exklusivt innehåll. För många människor är det relativt stora värden som står på spel, vilket kan leda till att man inte är så angelägen om att vara noga med vilken typ av digitala spår man lämnar efter sig. Många är villiga att förhandla bort integriteten för att få omedelbar belöning av något slag, att utmana riskerna kan helt enkelt upplevas vara för attraktivt (Park m.fl. 2012; Trepte och Reinecke 2011; Youn 2009).

När en ny teknologi eller applikation kommer finns ett stort mått av otydligheter om vilka normer som gäller. Så småningom uppstår ett mer konsekvent beteende – många gör lika. Regleringen är dock sällan av juridisk karaktär utan oftare normativ och förhandlas bland användare, uppstår i respektive nätverk eller på en bredare samhällsnivå (Lewis m.fl. 2008). Integritet på nätet har i allt större utsträckning kommit att bli en social fråga och en angelägenhet för många snarare än den privata användarens personliga angelägenhet (Baek m.fl. 2014). Kraven på samhället ökar när det gäller att tillhandahålla skydd för utsatta och rekommendationer för den genomsnittlige användaren (Starke-Meyerring m.fl. 2004). Frågan om integritet och säkerhet vid digital medieanvändning utgör också en viktig del i den medie- och informationskunnighet som inte minst genom Unesco kommit att lyftas fram som en grund för ett aktivt medborgarskap och för demokrati (Wilson m.fl. 2011).

Det här kapitlet avser beskriva i vilken grad svenskarna känner oro när de använder digitala medier. Mer specifikt analyseras oron vid informationssökning, e-postanvändning, användningen av sociala medier, vid betalningar samt gene-

rellt när man använder mobiltelefonen. Inledningsvis görs en kort beskrivning av hur användningen av nätet med avseende på de här områdena ser ut, därefter analyseras oron för missbruk av personliga uppgifter utifrån en rad olika tänkbara förklaringsfaktorer som presenteras nedan.

Perspektiv på digital oro

Kunskapen om risker med användning av digitala medier är förhållandevis utbredd, men det är få som engagerar sig i att faktiskt skydda sin identitet eller personliga information. Attityderna och det faktiska beteendet är mycket inkongruent och till och med motsägelsefullt (Baek m.fl. 2014; Debatin m.fl. 2009; Dommeyer och Gross 2003; Park m.fl. 2012). Att kunskapen och handlandet går på kontrakurs beror på en rad olika saker. Många saknar exempelvis specifik kunskap om hur man faktiskt ska skydda sin identitet (Baek m.fl. 2014). En vanligt utbredd uppfattning är också att användare i allmänhet tror att deras egen identitet och integritet är väl skyddad men att andra, framför allt unga internetanvändare, är mer sårbara och i högre utsträckning drabbas digitala integritetskränkningar (Baek m.fl. 2014; Debatin m.fl. 2009).

Det finns flera dimensioner i vad som påverkar människors oro för personlig integritet i digitala medier. En sådan dimension relaterar till externa villkor och tidigare erfarenheter av olika branscher och deras hantering av informationsintegritet, men också till vilka lagar och regleringar som finns kring integritetsfrågor i olika samhällen (Malhotra m.fl. 2004). Även relationen till externa aktörer och deras hantering av uppgifter inverkar på hur vi upplever oro. Konsumenter har liten kontroll över information som samlas in om dem och som sedan används i en rad mer eller mindre kända sammanhang. Om man känner sig oinformerad om vem som samlar in information, hur organisationer får tag på information eller vilka avsikter de har blir människor i allmänhet mer bekymrade för integritetsfrågor. Ju mer kontroll man upplever sig ha över informationen och ju mer informerad man känner sig om vilken informationsinsamling som sker i användningen, desto mindre orolig är man (Malhotra m.fl. 2004; Schoenbachler och Gordon 2002).

En annan dimension relaterar till den enskilda individens erfarenhet av internet. Det har visat sig att internetvanan och inriktningen på internetanvändningen har stor betydelse för vilken grad av oro man upplever vid användningen (Lewis m.fl. 2008). En hög grad av erfarenhet ledde exempelvis till lägre riskupplevelser när det gällde e-handel (Miyazaki och Fernandez 2001). Att göra bankärenden på nätet har också påverkats av hur man ser på risker. Oro för bland annat bedrägeri och identitetsstöld har framför allt visat sig göra människor motsträviga mot att koppla upp sig mot internetbanken (Lee 2009).

Mer specifik kunskap kring integritetsinställningar inverkar positivt på riskuppfattningen. Människor som vet hur man kan skydda sina personliga uppgifter genom att exempelvis ändra inställningar i applikationer och webbläsare eller ta

bort så kallade cookies är ofta mindre bekymrade (Baek m.fl. 2014; Lewis m.fl. 2008; Youn 2014). Personer som har en frekvent vana att använda sociala nätverk och som har uppdaterade och utförliga profiler i dessa är också mer riskbenägna när det gäller att lämna ut personlig information än personer som inte har sådana profiler (Fogel och Nehmad 2009; Lewis m.fl. 2008; Paine m.fl. 2007; Park m.fl. 2012; Trepte m.fl. 2013; Youn 2009).

En tredje dimension av synen på integritetsfrågor relaterar till frågor av mer personlig karaktär. Kön har visat sig vara en signifikant faktor för integritetsinställningar (Lewis m.fl. 2008; Youn 2009). Män är mer riskbenägna när det gäller att lägga ut personlig och privat information på nätet (Fogel och Nehmad 2009). Ålder inverkar också på synen på digitala integritetsfrågor. Ju äldre, desto mer bekymrad medan unga människor är förhållandevis obekymrade över den här typen av frågor. En allmän tendens till att oro sig för olika saker kan också bidra till hur man ser på den personliga integriteten på nätet. Personer som upplever oro generellt sett är exempelvis också mest motiverade att skydda sina personliga data (Park m.fl. 2012).

Den upplevda oron för hanteringen av personliga uppgifter kan också anta politiska dimensioner. I samband med att riksdagen röstade igenom lagen om signalspaning – den så kallade FRA-lagen som ger Försvarets radioanstalt möjlighet att avlyssna telefon- och internettrafik som passerar Sveriges gränser – sommaren 2008 startade en intensiv debatt om personlig integritet på nätet och rätten till en privat sfär. Analyser av svenskarnas inställning till lagen om signalspaning visare att vänster-högerideologi utgör en central förklaring till ställningstagandet. Personer som placerade sig till vänster politiskt hade en negativ inställning till lagen medan personer som placerade sig ideologiskt till höger intog en positiv ståndpunkt (Bjereld och Oscarsson 2009). Analyser av övervakningsopinion visar också att attityderna till användande av tvångsmedel är mer restriktiva bland vänster- än bland högerorienterade (se Bjereld och Oscarssons kapitel i denna volym). Det är alltså fullt möjligt att den här typen av ideologiska ställningstaganden också inverkar på den oro man upplever vid användningen av olika digitala applikationer och plattformar.

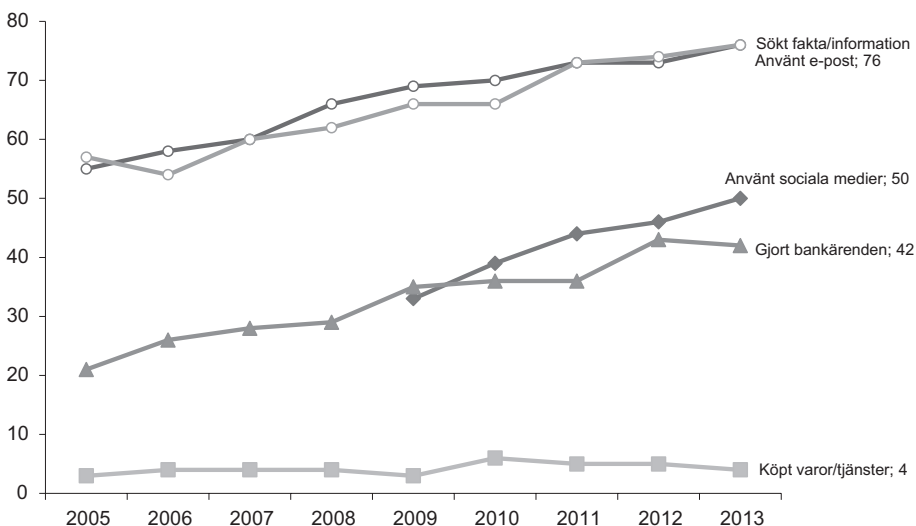
Användningsområden på nätet som kan skapa oro

I den här bokens inledningskapitel visades att omkring 80 procent är frekventa internetanvändare, dvs. de är ute på nätet dagligen eller flera gånger i veckan. De skillnader mellan yngre och äldre samt mellan hög- och lågutbildade som har funnits sedan mitten av 1990-talet kvarstår och minskar endast långsamt. Det är också många som har en mobiltelefon och använder denna till en rad olika saker (jfr Oscar Westlunds kapitel i denna bok). Sammantaget kan konstateras att en majoritet av svenskarna är digitala i sin vardag och därmed kan antas ha funderat i termer av integritet och oro i relation till olika sorters användning.

Svenskar har en bred internetanvändning som innefattar en rad olika applikationer och tjänster där man mer eller mindre frivilligt lämnar ifrån sig information om sig själv. När man besöker hemsidor sparas ofta en så kallad cookie eller kaka på den egna datorn där information om användaren kan lagras, ofta i krypterad form. Genom kakorna kan webbplatsen hålla reda på besökarens preferenser eller identitet om den är känd.

En analys av några olika användningsområden på nätet som är relaterade till den oro som strax ska undersökas visar att ett stort antal människor söker information, använder e-post, gör bankärenden och använder sociala medier varje vecka (figur 1). Det är många som med lite glesare frekvens också handlar saker på nätet och köper och säljer varor. Sett ur det här perspektivet är utsattheten stor om man med det menar att man frivilligt lämnar ifrån sig information vid användningen. Därtill kommer den information som man omedvetet lämnar ifrån sig.

Figur 1 Användningsområden på internet, 2005-2013 (procent av befolkningen minst någon gång i veckan)

Kommentar: Frågan som ställdes var "Hur ofta har du gjort följande på internet". Svarsalternativen fanns på en 7-gradig skala från *Ingen gång* till *Dagligen*. I figuren redovisas andelen som svarat *Dagligen* eller *Flera gånger i veckan*.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2005-2013.

De här olika applikationerna används lite olika i olika befolkningsgrupper. Män och kvinnor skiljer sig åt när det gäller användningen av sociala medier, där kvin-

nor är mer frekventa än män (55 procent på veckobasis jämfört med 45). Motsatt förhållande råder för inköp via nätet där män är mer frekventa med att beställa varor och tjänster än vad kvinnor är (6 respektive 3 procent på veckobasis) och för bankärenden (44 respektive 39 procent), medan det inte noteras några könsskillnader för e-postanvändning eller informationssökning.

Ålder delar befolkningen när det gäller internetanvändning generellt och som en följd av det också när det gäller olika användningsområden. De områden som analyseras här är mer utbredda bland yngre än bland äldre och det är framför allt människor i pensionsålder som gör mindre av allt. Ålderskillnaderna är störst för användningen av sociala medier. Medan nio av tio i gruppen 16 till 29 år använder nätverkssajter varje vecka är motsvarande andel bland landets pensionärer 19 procent. Ålderskillnaderna är relativt sett mindre för e-postanvändning och informationssökning och inköp via nätet. Att gå till internetbanken är mer vanligt bland personer under 50 än över.

Även utbildningsnivå har viss inverkan på inriktningen på internetanvändningen. Generellt sett gör lågutbildade mindre av allt, vilket delvis påverkas av att andelen äldre i den gruppen är hög. Precis som för ålder är skillnaderna beroende på utbildning mindre för e-postanvändning och informationssökning och med undantag för personer med låg utbildning är även inköp vanligt oberoende av utbildningsnivå. Lågutbildade står i störst utsträckning utanför sociala nätverksmedier (22 procent använder varje vecka), medan skillnaderna mellan övriga utbildningsgrupper är mycket liten (strax över 50 procent medel- och högutbildade). Internetbanken lockar i högre utsträckning högutbildade än lågutbildade.

Användningen av de olika typer av applikationer som är intressanta för den fortsatta analysen om oro för personuppgiftsmissbruk ser således lite olika ut i olika befolkningsgrupper. Men som visats i forskningsgenomgången finns det en rad ytterligare faktorer som kan tänkas inverka på den upplevda oron. I det följande testas oro för missbruk av personliga uppgifter på nätet i relation till demografi, politisk orientering, mellanmänsklig tillit och några ytterligare mått på användning av digitala applikationer.

Oro för missbruk av personliga uppgifter

I 2013 års nationella SOM-undersökning har respondenterna fått ange grad av oro när det gäller användningen av en rad olika digitala applikationer och användningsområden. Rent allmänt utgör de frågor som ställts i undersökningen flera dimensioner och mäter väldigt olika saker. Man kan – relaterat till teorin ovan – tänka sig att den egna medvetenheten och kontrollen är högre i användningen av sociala medier och e-post, medan informationssökning i allmänhet är svårare att kontrollera för den enskilda användaren. Mobiltelefonanvändning är också mycket mer allmänt så som frågan är ställd och det kan vara svårt för användarna att kontrollera mer specifikt vilken information man lämnar ifrån sig

i olika användningssituationer. Betalkort på nätet är starkt knutet till personlig integritet som koder, inloggning och liknande, vilket skulle kunna få användaren att uppleva ett större mått av kontroll. Frågan är huruvida det leder till mer eller mindre oro i användningen.

Det första som kan konstateras är, helt i linje med vad som visats om olika användningsområden ovan, att det är olika stora andelar som säger att användningen är aktuell (tabell 1). Mest aktuellt av de olika områdena och applikationerna är mobiltelefonen generellt, samt informationssökning och e-postanvändning. Omkring 10 procent säger att dessa användningsområden *inte* är aktuella. Det är ungefär dubbelt så många som anger att det *inte* är aktuellt att använda betalkort på internet och för en dryg fjärdedel är det *inte* aktuellt att använda sociala medier.

Tabell 1 Oro för att personliga uppgifter ska missbrukas vid användning av olika digitala applikationer, 2013 (procent)

Oro när man:	Mycket oroad	Ganska oroad	Inte särskilt oroad	Inte alls oroad	<i>Inte aktuellt</i>	Andel oroad bland användare	Antal svar (bland användare)
söker information på internet	7	16	47	19	11	26	3 424 (3 040)
använder e-post	6	14	50	18	12	22	3 414 (3 001)
använder sociala medier	7	18	36	12	27	34	3 392 (2 476)
använder betalkort på internet	14	28	33	7	18	51	3 415 (2 792)
använder mobiltelefon	5	13	50	25	7	19	3 421 (3 184)

Kommentar: Frågan lyder *Hur oroad är du för att personliga uppgifter om dig missbrukas när du...* Andelen oroad bland användare avser personer som *inte* har svarat *Inte aktuellt*. Frågan om oro har ställts i undersökningens formulär 2 och 5. Vissa formulärskillnader har noterats, framför allt när det gäller andelen *Inte alls oroad*. Andelen inte alls oroad för informationssökning är 15 (formulär 2) respektive 22 (formulär 5) procent, e-post 13 respektive 23, sociala medier 10 respektive 14, betalkort 6 respektive 9 samt mobiltelefon 21 respektive 29.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013, formulär 2 och 5.

I den totala befolkningen är oron mest utbredd när det gäller att använda betalkort på nätet. Drygt fyra av tio känner sig mycket eller ganska oroad vid den typen av användning. När det gäller övriga efterfrågade områden är oron betydligt mindre utbredd. Mellan 15 och 25 procent upplever oro när de söker information, använder e-post, sociala medier och mobiltelefon. Andelen mycket oroad är ungefär hälften så stor som andelen ganska oroad.

Om man istället analyserar endast de som anger att användningen är aktuell finner man liknande mönster men naturligt nog högre nivåer. Omkring hälften upplever oro vid betalning med bankkort på nätet jämfört med en tredjedel vid användning av sociala medier. Runt en fjärdedel av användarna känner någon grad av oro när de söker information och när de använder e-post och en något mindre andel – omkring 20 procent – upplever oro vid användning av mobiltelefonen.

Det finns inga direkt jämförbara data vare sig nationellt eller internationellt. Det är därför inte enkelt att tolka vad den här oron betyder. Men som visats i genomgången i kapitlets inledning finns det flera olika dimensioner av förklaringar till den oro som upplevs i samband med användningen av digitala medietekniker.

Olika människor – olika oro

En analys av oro i olika demografiska grupper, i relation till politisk vänster-högerorientering och internetanvändning samt beroende på tillit och generella sociala vanor kan ge en indikation om vad som kan ligga till grund för den uttryckta oron. De könsskillnader som rapporterats i vissa internationella studier återfinns egentligen inte i den mätning som gjorts här (se tabell 2). Endast mindre skillnader mellan mäns och kvinnors oro noteras utom den oro som upplevs när man använder betalkort på nätet. Här är kvinnor i större utsträckning oroliga för att personliga uppgifter ska missbrukas än vad män är.

Vissa åldersskillnader noteras, precis som i tidigare forskning, men de är inte entydiga. Oron vid informationssökning och e-postanvändning och vid användning av betalkort ökar något med stigande ålder. Skillnaderna är förhållandevis små mellan ung och gammal. Oron vid användning av sociala medier och mobiltelefon är tvärtom mer utbredd bland de yngsta och minskar ju äldre man blir. En förklaring skulle kunna vara den mer utbredda användningen av sociala medier och olika mobilapplikationer bland unga. En fördjupad analys av oro relaterad till användning följer nedan.

Utbildningsskillnaderna återfinns för viss typ av oro, och är särskilt framträdande för informationssökning och e-postanvändning – de två områden som också är mest utbredda i olika utbildningsgrupper. Lågutbildade uttrycker en större oro än högutbildade, vilket också är fallet vid användning av betalkort på nätet. Högutbildade, å andra sidan, är mer oroliga än lågutbildade vid användning av sociala medier medan mobiltelefonerande inte ger upphov till någon större oro i någon av utbildningsgrupperna.

Tidigare analyser har visat att personer som står politiskt ideologiskt till vänster uppvisar en starkare kritik mot olika typer av övervakning. Det är inte självklart att den ståndpunkten skulle färga av sig på oro vid användning av olika nätapplikationer, men i den här mätningen finns ett tydligt, om än inte så starkt, mönster att personer som säger sig stå politiskt till vänster uttrycker en större oro än personer som står politiskt till höger. Skillnaden i oro för missbruk av personliga uppgifter

Tabell 2 Oro för att personliga uppgifter ska missbrukas vid användning av olika digitala applikationer i olika grupper (procent mycket eller ganska oroad)

	Mycket eller ganska oroad när man:					Antal svar
	söker information	använder e-post	använder sociala medier	använder betalkort	använder mobiltelefon	
Alla	26	22	34	51	19	3 188
Kvinnor	24	22	36	55	18	1 676
Män	27	22	32	48	18	1 508
16-29 år	21	20	37	44	21	508
30-49 år	24	21	36	50	21	967
50-64 år	28	24	33	56	19	911
65-85 år	29	24	29	52	15	802
Låg utbildning	34	31	34	58	21	509
Medellåg	23	21	28	51	20	940
Medelhög	27	24	36	52	22	709
Hög utbildning	23	19	38	48	16	997
Politiskt till vänster	28	24	38	54	20	1 109
Varken vänster eller höger	27	25	34	55	22	938
Politiskt till höger	21	18	30	45	14	1 078
Använder internet:						
- flera gånger i veckan eller dagligen	24	21	34	50	18	2 683
- någon gång i veckan	30	27	30	65	25	123
- mer sällan	53	53	44	78	31	72
Lägger ut /kommenterar i sociala medier:						
- varje dag	28	28	37	52	26	136
- varje vecka	24	20	34	52	19	391
- aldrig	30	29	36	57	20	754
Låg tillit till andra människor	42	37	48	64	34	320
Medeltillit	29	27	37	57	24	843
Hög tillit till andra människor	21	28	31	47	15	1 978
Övervakning av all tele- och datatrafik till och från Sverige:						
- bör alltid kunna användas	30	29	31	54	20	168
- bör kunna användas i undantagsfall	26	25	33	57	28	828
- bör aldrig kunna användas	33	29	41	49	26	375

Kommentar: Frågan lyder *Hur oroad är du för att personliga uppgifter om dig missbrukas när du...* I tabellen redovisas andelen som anger mycket eller ganska stor oro. De personer som har angett *Inte aktuellt* har tagits bort ur analysen. Frågan om mellanmänsklig tillit har en svarsskala från 0 (Det går inte att lita på människor i allmänhet) till 10 (Det går att lita på människor i allmänhet). Låg tillit innefattar personer som svarat 0-3, medel = 4-6 och hög tillit = 7-10.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

på nätet beroende på politisk orientering är ungefär lika stor oavsett vilken typ av oro som mäts. Det skulle alltså kunna vara så att den kritiska hållningen till övervakning antingen leder till ökad oro för den personliga integriteten eller är ett uttryck för en sådan oro.

Internetanvändning har stor förklaringskraft när man vill förstå oron vid olika typer av internet- och mobilanvändning. Bland frekventa användare – flera gånger i veckan eller dagligen – är oron ungefär hälften så utbredd som bland personer som sällan använder nätet. Särskilt tydligt är detta vid informationsökning och e-postanvändning, medan skillnaderna i uttryckt oro vid användningen av sociala medier och mobiltelefon är mindre när man jämför frekventa internetanvändare med sällananvändare.

Tidigare forskning har också visat att personer som har en mer frekvent vana att använda nätverksmedier, att lägga ut och kommentera saker tenderar vara mindre oroliga för missbruk av personliga uppgifter än personer som inte är så aktiva i sociala medier (Lewis m.fl. 2008; Miyazaki och Fernandez 2001; Lee 2009). I den här mätningen framkommer emellertid inga signifikanta skillnader beroende på vanan att lägga ut eller kommentera poster i sociala medier. Generell internetanvändning är en betydligt starkare förklaringsfaktor än aktiviteten i sociala nätverksmedier.

Internationella studier har, som nämnts inledningsvis, också visat att integritet på nätet och oro för missbruk av personliga uppgifter skiljer sig beroende på allmän tillit. I den nationella SOM-undersökningen 2013 visar sig just tillit till andra människor i hög grad förklara oron för den personliga integriteten vid användning av mobiltelefon och olika internetfunktioner. Människor som har låg tillit till andra uttrycker i större utsträckning än människor med hög tillit oro för att personliga uppgifter ska missbrukas när de söker information, använder e-post, sociala medier, betalar på nätet och använder mobiltelefon.

Man kan också tänka sig att upplevelsen av oro vid användning av digitala applikationer och medier skiljer sig beroende på hur man ser mer allmänt på övervakning av datatrafik. Det visar sig att personer som anser att övervakning av datatrafik kan användas i någon utsträckning är mindre oroliga för sin egen personliga integritet än vad personer som är motståndare till övervakning säger sig vara. Skillnaderna i oro beroende på synen på övervakning av datatrafik är framför allt tydlig när det gäller användningen av sociala medier och mobiltelefon, medan personer som är negativa till övervakning av datatrafik också är mindre oroliga i samband med betalningar över nätet.

Korrelationen mellan de olika typer av oro när det gäller den personliga integriteten som mätts här är mycket stark. Starkast samband finns mellan oron när man söker information och oron när man använder e-post (Pearsons $r=+.73$, $p<0,01$). Samvariationen mellan oro när man söker information och oro när man använder sociala medier är också stark ($r=+.62$, $p<0,01$) liksom mellan oro vid e-postanvändande och oro när man använder sociala medier ($r=+.59$, $p<0,01$). Svagast samvariation mellan olika typer av oro uppmäts mellan oro vid e-postanvändande och oro vid

användande av betalkort och oro vid användningen av e-post samt betalkort (i båda fallen är $r=+.38$, $p<0,01$).

Däremot är korrelationerna mellan oro i olika sammanhang och mer specifik internetanvändning svag. E-postanvändning leder till en svag men signifikant lägre oro för att personliga uppgifter ska missbrukas i samband med e-postanvändning (Pearson's $r=+.06$, $p<0,01$). På samma sätt uppmäts negativ signifikant samvariation mellan oro vid användning av betalkort och vanan att beställa varor och tjänster på nätet ($r=+.09$, $p<0,01$). Användning av sociala medier, informationssökning och mobiltelefoni uppvisar däremot ingen samvariation med oro för respektive område. Resultaten ger svagt stöd för att användning leder till en mindre utbredd oro för att personliga uppgifter ska missbrukas i olika sammanhang.

En multivariat analys som visar varje enskild förklaringsfaktors betydelse i relation till övriga faktorer visar på några enskilda signifikanta samband (tabell 3). Kön har ingen självständig inverkan på oro för att personliga uppgifter missbrukas vid användning av digitala applikationer. Ålder har däremot självständig inverkan på tre av de fem efterfrågade orosområdena. Äldre oroar sig mer än yngre oavsett utbildning, internetvana, politisk orientering eller mellanmänsklig tillit utom vid e-pos- och mobiltelefonanvändning där ålderskillnader är obetydliga. Utbildning har signifikant betydelse för samtliga användningsområden med undantag för användning av betalkort på nätet. Oron är mer utbredd bland personer med lägre utbildning relativt grupperna högutbildade.

Det visar sig att även internetvana har enskilt signifikant förklaringskraft till oro när hänsyn tas till demografiska bakgrundsvariabler, politisk orientering och mellanmänsklig tillit. Bland sällananvändare är oron betydligt mer utbredd än bland de mest frekventa användarna när det gäller informationsökning, e-postanvändning och användning av betalkort, medan internetvana inte har någon självständig förklaringskraft för användning av sociala medier och mobiltelefon.

Politisk orientering har också en självständig förklaringskraft till oro när allt annat är lika, och precis som tidigare beskrivits är personer som står till politiskt till vänster, men också personer som varken står till vänster eller höger, mer oroliga när de använder de olika digitala applikationer som efterfrågas i undersökningen. Även mellanmänsklig tillit håller som förklaring till digital oro i den här analysen. Sannolikheten att man upplever oro är mellan två och tre gånger så stor bland personer med låg tillit till andra jämfört med personer som har hög tillit. Även personer med medelhög tillit är mer orosbenägna än höglitarna. Sammantaget visar den här analysen att förklaringskraften för internetvana, men framför allt ideologisk orientering och mellanmänsklig tillit kvarstår även när man tar hänsyn till andra faktorer och att dessa faktorer bidrar till förståelsen för oro för att personliga uppgifter på nätet kan missbrukas.

Tabell 3 Oro för att personliga uppgifter ska missbrukas vid användning av olika digitala applikationer i olika grupper (logistisk regression, oddskvoter)

	Oro för att personliga uppgifter missbrukas vid:				
	Informations-sökning	E-post-användning	Användning av sociala medier	Användning av betalkort	Användning av mobiltelefon
Kvinna	0,37	0,39	0,27	0,66	0,44
Man (ref)					
Ålder	1,01 *	1,00	0,99 **	1,01 **	0,99
Låg utbildning	1,66 *	1,67 *	0,87	0,91	1,35
Medellåg	0,94	0,85	0,59 ***	1,03	1,04
Medelhög	1,70 ***	1,44 *	1,04	1,07	1,70 **
Hög utbildning (ref)					
Använder internet mer sällan än varje vecka	2,32 *	3,73 ***	2,42	2,61 *	1,60
Använder internet någon gång i veckan	1,06	1,36	1,04	1,20	1,56
Använder internet minst flera gånger i veckan (ref)					
Politiskt till vänster	1,47 *	1,38	1,56 **	1,54 ***	1,53 **
Varken vänster eller höger	1,74 ***	1,55 *	1,30	1,65 ***	1,70 **
Politiskt till höger (ref)					
Låg tillit	2,38 ***	2,35 ***	1,92 **	2,29 ***	2,50 ***
Medel	1,34	1,62 **	1,38 *	1,53 **	1,66 ***
Hög tillit (ref)					
Nagelkerke r2	.07	.06	.05	.05	.06
Antal svarande	1 448	1 436	1 196	1 307	1 445

Kommentar: Frågan om mellanmänslig tillit lyder Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet? Skalan är 11-gradig där 0=Det går inte att lita på människor i allmänhet och 10=Det går att lita på människor i allmänhet. Grupperna är konstruerade på följande sätt: låg tillit = 0-3, medeltillit = 4-7 och hög tillit = 8-10. *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Personlig anknytning och låg tillit ger större oro

Ett sammanfattande intryck av analysen kring oro för att personliga uppgifter ska missbrukas vid användning av digitala medietekniker är att sådant som är starkare kopplat till den egna personen eller egna tillgångar ger grund för mer oro än mer allmän användning. Således uppmäts högre oro för användningen av betalkort och för användningen av sociala medier.

E-post och informationssökning ger inte upphov till oro. Inte heller mobilanvändning tycks bekymra användarna i någon större utsträckning. En tolkning av de resultaten är att detta är etablerade användningsområden som domesticerats i hög utsträckning i användarnas vardag och också kommit att upplevas mer eller mindre nödvändiga i vardags- och arbetsliv. Vinsten – även om den här i första hand kanske inte handlar om belöning i form av ekonomiska värden eller materiella tillgångar – är attraktiv. Vi förhandlar kanske inte bara bort integriteten (Park m.fl., 2012; Trepte och Reinecke, 2011; Youn, 2009) utan väljer att även hantera eller förtränga oron för att attraktionen hos e-post, sökmoterer och mobiltelefoner är hög.

Med utgångspunkt i tidigare forskning har en rad olika förklaringsfaktorer till den upplevda oron testats. Det finns signifikanta samband mellan oro för att personliga uppgifter ska missbrukas och ålder och utbildning. Dessa är relativt svaga. Politisk vänster-höger-orientering och internetanvändning förklarar i högre grad oron, men tillit till andra människor är den faktor som med högst signifikans bidrar till förståelsen för oron vid användning av digitala medier och applikationer. Personer med låg tillit upplever i mycket större utsträckning än personer med hög tillit oro vid användningen, vilket också bekräftar resultat från internationella studier.

Den nationella SOM-undersökningen kan inte svara på i vilken utsträckning människor faktiskt har kunskap om och, i praktiken skyddar sin personliga integritet när de använder digitala medietekniker. Tidigare forskning har visat på betydelsen av att känna till hur man kan göra olika integritets- och säkerhetsinställningar för att känna trygghet i användningen. Den oro som kommer till uttryck bland svenskarna hösten 2013 ger stöd för vikten av att utbilda medborgarna i dels vilka faror som kan finnas och i vilka sammanhang, dels hur man kan undvika dem. Inte minst handlar det om att identifiera de verkliga farorna så att man inte behöver oroa sig för fel saker. Nätet är här för att stanna, det handlar om att göra medborgarna till säkra och trygga internetanvändare och skapa en medvetenhet som gör att man kan förvandla oron till medvetet agerande och medvetna val i användningen av digitala medier. Skolans betydelse i det här arbetet kan inte nog understrykas.

Referenser

- Baek, Young Min, Kim, Eun-mee och Bae, Young (2014) My privacy is okay, but theirs is endangered: Why comparative optimism matters in online privacy concerns. *Computers in Human Behavior*, 31, pp. 48-56.
- Bjereld, Ulf och Oscarsson, Henrik (2009) Folket och FRA. I Weibull, Lennart och Holmberg, Sören (red) *Svensk höst*. SOM-rapport nr. 46. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Debatin, Bernhard, Lovejoy, Jennette P., Horn, Ann-Kathrin M.A. och Hughes, Brittany N. (2009) Facebook and Online Privacy: Attitudes, Behaviors, and Unintended Consequences. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 15(1), pp. 83-108.

- Dommeyer, Curt J. och Gross, Barbara, L (2003) What consumers know at what they do: an investigation of consumer knowledge, awareness, and use of privacy protection strategies. *Journal of Interactive Marketing*, 18(2), pp. 34-51.
- Fogel, Joshua och Nehmad, Elham (2009) Internet social network communities: Risk raking, trust, and privacy concerns. *Computers in Human Behavior*, 25(1), pp. 153-160.
- Lee, Ming-Chi (2009) Factors influencing the adoption of internet banking: An integration of TAM and TPB with perceived risk and perceived benefit. *Electronic Commerce Research and Applications*, 8(3), pp. 130-141.
- Lewis, Kevin, Kaufman, Jason och Christakis, Nicholas (2008) The Taste for Privacy: An Analysis of College Student Privacy Settings in an Online Social Network. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(1), pp. 79-100.
- Malhotra, Naresh K., Kim, Sung S. och Agarwal, James (2004) Internet Users' Information Privacy Concerns (IUIPC): The Construct, the Scale, and a Causal Model. *Information Systems Research*, 15(4), pp. 336-355.
- Miyazaki, Anthony D. och Frenandez, Ana (2001) Consumer Perceptions of Privacy and Security Risks for Online Shopping. *The Journal of Consumer Affairs*, 35(1), pp. 27-44.
- Paine, Carina, Reips, Ulf-Dietrich, Stieger, Stefan, Joinson, Adam och Buchanan, Tom (2007) Internet users' perceptions of 'privacy concerns' and 'privacy actions'. *International Journal of Human-Computer Studies*, 65(6), pp. 526-536.
- Park, Young Jin, Campbell, Scott W. och Kwak, Nojin (2012) Affect, cognition and reward: Predictors of privacy online. *Computers in Human Behavior*, 28, pp. 1019-1027.
- Schoenbachler, Denise D. och Gorden, Geoffrey, L (2002) Trust and customer willingness to provide information in database-driven relationship marketing. *Journal of Interactive Marketing*, 16(3), pp. 2-16.
- Starke-Meyerring, Doreen, Burk, Dan L. och Gurak, Laura J. (2004) American Internet Users and Privacy. I Howard, Philip N. och Jones, Steve (red) *Society online. The Internet in Context*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Trepte, Sabine, Dienlin, Tobias och Reinecke, Leonard (2013) *Privacy, Self-Disclosure, Social Support, and Social Network Site Use. Research Report of a Three-Year Panel Study*. Stuttgart: Universität Hohenheim, Research Report 29.10.2013.
- Trepte, Sabine och Reinecke, Leonard (2011) *Privacy online: Perspectives on privacy and self-disclosure in the social web*. Berlin och Heidelberg: Springer.
- Wilson, Carolyn, Grizzle, Alton, Tuazon, Ramon, Akyempong, Kwame och Cheung, Chi-Kim (2011) *Medie- och informationskunnighet i skolan och lärarutbildningen*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Unesco).
- Youn, Seounmi (2009) Determinants of Online Privacy Concern and Its Influence on Privacy Protection Behaviors Among Young Adolescents. *Journal of Consumer affairs*, 43(3), pp. 389-418.

